५. सुकम्म-पुप्फ-सुवासो

वज्जालग्गं हा एक महाराष्ट्री प्राकृत भाषेतील काव्यसंग्रह या सदरात मोडणारा महत्त्वाचा ग्रंथ आहे. यातील अनेक शब्द अर्वाचीन मराठीशी अगदी मिळतेजुळते आहेत. गाथासप्तशतीप्रमाणे 'वज्जालग्गं' ग्रंथातील प्रत्येक गाथा स्वतंत्र व परिपूर्ण असल्यामुळे हे मुक्तक काव्य या संज्ञेला पात्र आहे. 'वज्जालग्गं' ग्रंथाचे वैशिष्ट्य म्हणजे त्यातील गाथांचे विषयाला अनुसरून केलेले वर्गीकरण हे होय. हा सुभाषित संग्रहांचा समूह असून यामध्ये सज्जन-प्रशंसा, दुर्जन-निंदा, दान, शील, तप इ. ७०० विषयांमध्ये गाथांचे वर्गीकरण केले आहे. १३ व्या शतकात होऊन गेलेले जैन संप्रदायातील जयवल्लभ हे या ग्रंथाचे कर्ता आहेत. **वज्जा** म्हणजे पद्धती व **लग्गं** म्हणजे लग्न किंवा जोड अर्थात् विविध काव्य पद्धतींचा समूह असे याचे स्वरूप आहे. व्यक्तीमध्ये कोणते अवगुण नसावेत व त्याने कोणते गुण ग्रहण करावेत या संबंधीच्या 'वज्जालग्गं'मधील अत्यंत बोधप्रद निवडक गाथा येथे देत आहोत.

तं णत्थि घरं तं णत्थि देउलं राउलं पि तं णत्थि।
जत्थ अकारणकुविया दो तिण्णि खला ण दीसंति।।१।।

लवणसमो णत्थि रसो विण्णाणसमो अ बंधवो णत्थि।
धम्मसमो णत्थि णिही कोहसमो वेरिओ णत्थि।।२।।

मा होसु सुअग्गाही मा पत्तिय जं ण दिट्ठं पच्चक्खं।
पच्चक्खे वि अ दिट्ठे जुत्ताजुत्ते विआरेह।।३।।

कह वि तुलग्गावडिअं महुपडलं चक्खिऊण मा खिज्जं।
हियइच्छियाइ कत्तो अणुदिअहं करह लब्भंति।।४।।

वच्चिहिसि तुमं पाविहिसि सरवर-रायहंस किं चोज्जं।
माणससरसारिक्खं पुहवि भमंतो ण पाविहिसि।।५।।

ता रूवं ताव गुणा लज्जा सच्च कुलक्कमो ताव।
ताव च्चिअ अहिमाणो देहि त्ति भण्णए जाव।।६।।

विंझेण विणा वि गआ णरवइभवणेसु गोरविज्जंति।
विंझो ण होइ अगओ गएहि बहुएहि वि गएहिं।।७।।

बेण्णि वि रण्णुप्पण्णा बज्झंति गआ ण चेव केसरिणी।
संभाविज्जइ मरणं ण गंजणं धीरपुरिसाणं।।८।।

डहिऊण णिरवसेसं ससावयं सुक्खरुक्खमारूढो।
किं सेसं ति दवग्गी पुणो वि रण्णं पलोएइ।।९।।

गुणहीणा जे पुरिसा कुलेण गव्वं वहंति ते मूढा।
वंसुप्पण्णो वि धणू गुणरहिए णत्थि टंकारो।।१०।।

पक्खाणिलेण पहुणो विरमउ मुच्छ त्ति पासपडिएण।
गिद्धंतकड्ढणं दूसहं पि साहिज्जइ भडेण।।११।।

गाढासणस्स कस्स वि उयरे णिहयस्स मंडलग्गेण।
जद्धं महीइ पडिअं तुरंगपिट्ठिट्ठिअं अद्धं।।१२।।

उदअं भुवणक्कमणं अत्थमणं एक्कदिवसमज्झम्मि।
सूरस्स वि तिण्णि दसा का गणणा इअरलोअस्स।।१३।।

भग्गं पुणो घडिज्जइ कणयं कंकणं य णेउरं णवरं।
पुण भग्गं ण घडिज्जइ पेम्मं मुत्ताहलं जच्चं।।१४।।

सद्दत्था

कुविया – चिडलेले
विण्णाणसमो – विज्ञानसमान
वेरिओ – शत्रू, वैरी
पत्तिय – विश्वास ठेव
जुत्ताजुत्ते – योग्य-अयोग्य
तुलग्गावडिअं – योगायोगाने जुळून आलेली
हियइच्छियाइ – मनात इच्छिलेले
पाविहिसि – प्राप्त करशील
पुहवि – पृथ्वी
ताव – तोपर्यंत
जाव – जोपर्यंत
गोरविज्जंति – गौरविले जातात
बज्झंति – बांधले जातात/मारले जातात
डहिऊण – जाळून
सुक्खरुक्ख – सुकलेले झाड
वंसुप्पण्णो – वेळूपासून किंवा बांबूपासून बनविलेले, चांगल्या वंशात जन्मलेला
पक्खाणिल – पंखाचा वारा
दीसंति – दिसतात
कोहसमो – क्रोधासमान
सुयग्गाही – ऐकलेले खरे मानणारा
पच्चक्खं – प्रत्यक्ष
विआरेह – विचार करा
चक्खिऊण – चाखून
वच्चिहिसि – जाशील
चोज्जं – (दे.) आश्चर्य, नवल
भमंतो – भ्रमण करताना
भण्णए – म्हटले आहे
विंझेण विणा – विंध्यपर्वताशिवाय
अगओ – गजरहित
गंजणं – अपमान, कलंक
ससावयं – श्वापदासह
पलोएइ – पाहतो
गुणरहिए – गुणरहित, प्रत्यंचारहित
विरमउ – थांबू दे, संपू दे

मुच्छ – मूर्च्छा/बेशुद्धी
गिद्धंतकड्ढणं – गिधाड आतडी ओढून काढते (ते दुःख)
अत्थमणं – सूर्यास्त
कणयं – सोन्याचे

पासपडिएण – जवळ असलेले
साहिज्जइ – सांगितले जाईल
घडिज्जइ – घडविले जाते
मुत्ताहल – मोती

सज्झाओ

१ पाइय–भासाए उत्तरं देह / पुढील प्रश्नांची प्राकृतात उत्तरे लिहा.

१) खला कुत्थ दीसंति ?

२) गुणहीणा किं करंति ?

३) सूरस्स तहा इअरलोअस्स का दसा ?

२ थोडक्यात उत्तरे लिहा.

१) क्रोधामुळे होणाऱ्या नुकसानाचे वर्णन करा.

२) 'देहि त्ति' हे विधान स्पष्ट करा.

३) जीवनातील विविध प्रसंगांची सोन्याच्या दागिन्यांशी तुलना करा.

३ क्रियापदतालिका पूर्ण करा.

अनु.	क्रियापद	पुरुष	वचन	काळ
१	दीसंति			
२	पाविहिसि			
३	गोरविज्जंति			

४ पुढील सुभाषिते पूर्ण करा.

१) तं णत्थि .... ।
.... ण दीसंति ।।

२) ता रूवं .... ।
.... भण्णए जाव ।।

३) गुणहीणा जे .... ।
.... णत्थि टंकारो ।।

४) भग्गं पुणो .... ।
.... मुत्ताहलं जच्चं ।।

❋❋❋